

о. Ізидор Луб ЧСВВ.

Учасники львівського собора 1891 р.

Бібліографія. *D. Perini*, Studio bio-bibliografico sul Cardinale Agostino Ciasca Roma 1903. — *В. Р. Ваврикъ*, Матеріялы, относящіяся къ львовскому Синоду въ 1891 году („Временникъ“. Научно-литературныя записки львоваго Ставропигіона), Львовъ, 1932 г. — Записки *о. М. Подолинського* (архів гр.-кат. Капітули в Перемишлі). — *С. Матковський*, Три синодалні Архіереї, Львів 1932. — Висвітлення до історії львівських синодів з років 1891 і 1897, Львів 1924. — Acta et Decreta Synodi provincialis Ruthenorum Galicіаe habiti Leopoli an. 1891, Romae MDCCCXCVI. — *Д-р. Кость Левицький*, Історія політичної думки галицьких Українців 1848—1914. Львів 1926. — *Еп. Д-р. О. Борян*, † О. Прелат Ісидор Дольницький („Богословія“, т. 2, кн. 2-3) Львів 1924.

І. Кардинал Августин Часка

А). Життя й діяльність.

Старий Чин пустинників св. Августина видав продовж віків чимало дуже визначних і заслужених для Церкви людей. До них належить також Кардинал А. Часка, який без сумніву дорівнює таким світочам августинського Чина, як Егідій Кольонна, Генрик Норіс і Лавр. Берті. Часка, се в першій мірі геніяльний богослов, дуже визначний орієнталіст і людина залізного характеру й невтомної праці. Хоч мав дар легкого вислову, Часка був дуже ощадний у словах; рішучий і поважний, майже строгий у поведенню, нераз іронічно-терпкий у словах і дуже вимагаючий щодо совісности й точности. Память мав надзвичайну, ум бистрий, проникливий і дотепний. Волю до того степеня вироблену, що як поставив собі якусь ціль, не відступив від неї серед найбільших труднощів. Дуже терпеливий, енергічний, розважний у найменшій річі, при тім завсігди великодушний. Усім старався давати найліпший примір і в кожній справі, що вимагала напруженої праці, він був перший. При тім мав добре серце, яке вміло потягнути за собою. Що такий був Часка, а не інакший, мусить кожний признати, хто поважно призадумаеться над його поведенням у часі Львівського Собору, коли був Предсідником, 1891 р.

З лица Часка смаглявий, очі мав чорні, живі й проникливі, чоло вузке й трохи зморщене, волосся ясне, обличче поздовжне, ніс пропорціональний, стать природно просту. Своім виглядом пригадував радше людину зі Сирії, як західного Європейця.

Паскаль Рафаїл Часка вродився 7. травня 1835 р. в убогій, чесній родині в Polignano a Mare, монополійської епархії в провінції Барі, що належала тоді до неапольського королівства. В Поліняно почав малий 5-літний Паскаль ходити до школи оо. Францісканів Обсервантів. У них скінчив також середню школу (наших 6 клас гімн.). В 17 р. пішов до Монополі, де скін-

чив т. зв. філософію (7-8 кл. гімн.). Там учили його також оо. Франціскани. Вплив тих монахів був такий великий на молодого Часку, що він полюбив чернече життя й чекав хвили, коли сам зможе йому посвятитися. Та своєї мрії не міг здійснити, бо безбожне правительство, бажаючи усунути зі своєї території наше життя, зеборонило тамошнім згромадженням приймати новиків. І тому ніякий Чин не хотів приймати Часку, хоч він аж два рази був у тій справі в Неаполі. Думав уже стати купцем. Незабаром однак знову почав старатися о прийяття до монастира, та безуспішно. Тоді рішає покинути блищу батьківщину й удатися до Риму. Батько нічого не знав про покликання сина до чернечого життя й може тому не хотів пустити його „шукати хліба“ в далекім, незнанім Римі. Щоб дістати батьківську згоду, пише Часка лист сам до себе й читає батькови, що один його знайомий родом із Поліняно взиває його скоро прибути до Риму й обняти посаду, про яку саме той знайомий, (що дійсно перебував у Римі) вистарався для нього. Батько згодився й Часка пішов старатися пашпорт до Барі. Звідси удався до Неаполю, Капуї, й Гаєтті. У Гаєтті мав одну невеличку пригоду, яка свідчить про високий моральний уровень тодішнього Часки. Часка їхав разом із другими товаришами. У Гаєтті муіли відпочати трохи. При дорозі побачили якийсь театр і вступили туди. З цікавості вступив і Часка. Але побачивши, що деякі артистки неприлично вбрані й що представлення також нескромне, зараз вийшов зі словами: „Аж тепер бачу, який сей світ підступний. Хоч ніколи не приходилоб мені на думку стати черцем, то певнісінько тепер я зробивби се“!

З Поліняно вибрався Часка в грудні 1855 р., до Риму, де прибув щойно 6. лютого 1856 р. Віддаючися зовсім в руки Божого Провидіння, бо не знав, куди йому справитися. Та пригадав собі, що тут дійсно має знакового при церкві св. Августина. Відвідав його й оповів ціль свого приїзду до Риму. Захристіян, почувши сю розмову, повідомив про Часку оо. Августинів, до яких належала церква. В наслідок сього Часку приймили на новіціят. Так здійснилося, що знакомий вистарався для Часки „посаду“ й то таку, на яку не міг відтак нарікати... Новіціят відбув Часка в місцевості Gubbio й там дістав чернече імя Августина. За рік (11. III. 1857) зложив торжественні обіти й вернув до Риму, де в монастирі при церкві св. Августина почав робити гідні подиву поступи в богословських науках. Дня 8. IX. 1858 р. єпископ зі Сутрі Logenzo Signani, висвятив Часку у Bracciano на священника. Зі своїм шкільним товаришем (пізнішим кардиналом) Serriassi, вчиться Часка дуже пильно єврейської, арабської й хал-

дейської мови в римському університеті й по двох роках (1863/5) обидва Августини здають докторат зі згаданих мов. Знання сих східних мов пізніше дуже придалося Часці.

1866 р. дістав Секретар Пропаганди для справ Східньої Церкви Сімеоні кілька листів з Асирії написаних у халдейським діалекті. У Пропаганді ніхто не вмів тих листів прочитати. Тоді референт, Монс. Piazza, вказав на Часку. Часка також не знав того діалекту, але на основі знання східних семітських мов взявся дуже енергічно до праці й так вірно зумів перекласти ті листи, що Сімеоні був дуже вдоволений, а Часка дістав за те 6. 10. 1866 р. катедру евр. мови в університеті Пропаганди. Від того часу майже стало віддавав о. Часка Пропаганді цінні прислуги.

1869 р. розпочався славний Ватиканський Собор. Часка брав у ньому участь як богослов і парекладчик східних єпископів. У соборі мав він активну участь і рідко бракувало його на яким засіданню. Все, що діялося на Соборі, Часка дуже пильно записував день-у-день і так повстала цінна книжка п. з. „Внутрішня історія Всел. Собора“. На третім засіданню проголошено славу догматичну конституцію: „De Fide Catholica“, на яку накинута не лише не католики, але також католики-ліберали. В обороні тої конституції видав між іншими й Часка свою глибоку й річеву брошуру: „Examen critico-apologeticum“. У тім часі пише також цінний твір: „De Ecclesia Christi“, в яким головно доказує Примат Римських Єпископів. Чин поручив йому уряд професора богословії для своїх клириків, та на виразне жадання самого Папи Пія IX. мусів звільнити його з того уряду, щоб мав час працювати в Пропаганді, як Консультор, від 18. 12. 1872. Августинський генерал був з початку невдоволений за те звільнення Часки думаючи, що Часка жалувався Папі. Часка не оправдувався, лише віддав цілу свою справу в руки Преч. Діви Марії. Дня 12. 5. 1873 р. Чин допустив його до іспиту на Магістра богословії, який здав з відзначенням. Передтим уже дістав місце в Ватиканській бібліотеці для арабських рукописів. Часка описав тоді 145 арабських, 10 сирійських і 12 коптійських рукописів. До такої праці Часка дуже був придатний, бо вивчився ще різних інших і мертвих і живих мов африканських і азійських народів і дуже любив сидіти над старинними рукописами.

1878 р. Державний Папський Секретар Рамполля поручив Часці видати оцінку про вірменську граматику, яку уложив один вірм. архієпископ для вжитку в Папських школах у Римі. Оцінка випала прихильно. В наслідок тих праць Папа Лев XIII іменував

Часку сталим перекладчиком у Пропаганді й цензором усіх книг, які Пропаганда дістане від східних до одобрення. Мав також виховати кількох знавців східних мов. Від Пропаганди дістав о. Часка від того часу сталу пенсію: 1000 лір річно.

В 80 рр. у всіх майже східних Церквах був загальний упадок і замішання. М. і. велике замішання повстало на Лівані. Один сирійський священик видав брошуру проти Маронітів. Мароніти під проводом двох своїх священиків домагалися процесу, на який не згодився Ап. Делегат Пяві. Тоді Мароніти дивилися на самого Делегата як на ворога. Згадані два священики підбурили нарід, зневажили турецьке правительство, передусім губернатора Рустема-Пашу, французького конзуля Трікна, свого патріярха Стагга й багатьох інших. Повставали партії за партіями так, що Рим мусів вислати туди спеціального делегата, який провірив би справу на місці. На сей уряд вибрано о. Часку. В Бейруті мав подбати про належне видання сирійського часослова й закупити на Сході як найбільше східних кодексів. В дорогу вибрався 11. 6. 1879 р. Св. Отець уділив йому спеціального благословення. Вернувши опісля до Риму, привіз м. і дуже точний і вірний образ східних Церков під панованням Турків. „Пять віків магометанського володіння, під яким ніякий акт бунту не пущено безкарно, виробили в тих народах характер підзорливий, недовірчивий, брехливий“... Про Маронітів каже о. Часка, що се нарід „добрий, гостинний і сердечний і тим ріжниться від усіх інших східних¹⁾, за те лакоми на гріш, ліниві й досить великі невіжі (е поп росо ігно-ганти), хоч мають деякий степень інтелігенції й хитрости“. Французів не люблять східні подібно як Турків, бо вони дають лихий приклад своїм некатолицьким поведенням (бесіда про конзулів, що нібито опікувалися турецькими христіянами). Цікавий висказ о. Часки про маронітського патріярха: „è forse l'unico che in Oriente non dica bugia“ (се може одинокий на Сході, що не бреше). Мелхіти хитрої вдачі, з розвиненою інтелігенцією, зовсім необразовані, дуже вірні для своїх звичаїв, брусуваті, з підзорливим поглядом. До латинників і до Риму вони найбільше з усіх чують нехить“. Вірмени й Сирійці завсіди вбогі, мало образовані, але добрі, побожні й гостинні. Копти дуже вбогі й темні. Часка радить Пропаганді заложити для тих усіх народів спільну семинарію на Сході й подає на те дуже влучні рації.

¹⁾ В Азії й Африці.

Ми нарочно наводимо суд о. Часки про східних, бо се кидає світло, як він почувався опісля між нашим духовенством у Львові. Почувавсь так, як у себе в Римі!

Часка обїхав Єгипет, Палестину й Сирію й всюди приймали його з як найбільшою радістю й пошаною. Велике вражіння зробив на нього Єрусалим. По Ливані їздив верхом (на коні) і дуже любувався тамошними краєвидами. На Сході купив чимало рідких рукописів і в грудні 1879 р. вернув до Риму. Св. Отець був дуже з нього вдоволений. В Римі видав кілька коптійських папірусів і занявся студіями над первісним текстом сирійського перекладу св. Письма „Пешіто“ й перекладом Фільоксена. З поручення Ап. Престола доказав Часка, що за достовірний текст ливанського Собору з 1736 р., який затвердив Венедикт XIV., належить уважати лиш лат. текст, а не арабський. Їздив також до Парижа 1883 р., щоб перевірити текст халдейського часослова, над яким працював кілька літ один халдейський священик. Оцінка випала також найприхильніше для того священика. У виборі нових урядників і професорів мав Часка у Пропаганді рішаюче слово. Дня 12. 4. 1889 р. св. Отець іменував Часку Конзультором св. Офіціум. Великі прислуги віддав по повороті зі Сходу своєму власному Чинові, який любив цілим серцем. Як генеральний Асистент і опісля генеральний Прокуратор, уратував те, що ще можна було вратувати перед немилосерною конфіскацією й купив великий дім для Управи Чина на *via Sant' Uffizio* 1. Велику славу в науковім світі здобув собі Часка виданням 1888 р. твору Таціяна „*Diatessaron*“ в сирійській мові й коптійсько-сагідійськими уривками св. Письма Ст. Завіта. В травні 1891 р. іменував його св. Отець Директором тайного Ватиканського Архіву (уряд той займав перед тим кард. Нергенгоетер, † 3. 10. 1890). На тайній Консисторії 1. 6. 1891 р. іменував Часку тит. архієпископом Лярісси¹⁾. Свячення відбулися 7. 6. в церкві св. Августина. Святителями були два єпископи Чина св. Августина (Піффері й Сепяччі) та кардинал Рамполя. Дня 10. 8. 1891 р. повідомив кардинал Сімеоні митрополита С. Сембратовича, що архієп. Часку іменовано Предсідником львівського Собору (з 1891 р.). Про участь Часки в Соборі займемося окремо.

Дня 30. 7. 1892 став Часка помічником Секретаря Пропаганди, 19. 9. Просекретарем, а дня 4. 7. 1893 дійсним Секретарем. Як Секретар прислужився Часка дуже Пропаганді. В тім часі дістав багато високих відзначень. Наконець 19. 6. 1889 р.

¹⁾ Пенсія нового архієпископа виносила 3.500 лір річно.

св. Отець іменував його кардиналом — пресвитером і надав йому як титулярну церкву — церкву св. Калікста. Кардинал Часка належав до св. Конгр. для єпископів і монахів, до св. Конгр. для поширення віри для справ Сх. Церкви, до св. Конгр. студій і до Комісії ревізії Сх. Церкви.

Правдива кар'єра Часки зачалася щойно 1888 р. від часу, як сам Папа Лев XIII звернув на нього свою увагу. А сталося се силою принагідних обставин, без яких бувби може Часка зійшов майже незаметно з сього світа. В родинній місцевості Папи, Сагрінето, був колись монастир ОО. Августинів, який закрито за наполеонських часів і який з невеличкими своїми посілостями набула родина графів Печчі. Лев XIII, що дуже дбав про Карпінето, рішив відбудувати церковцю й монастир оо. Августинів і поручив ту справу тодішньому генер. Прокураторови Чина о. Часці. Часка виконав поручене діло якнайліпше й тоді Папа поручив ще йому вибудувати в Карпінето кілька захистів, відновити тамошні церкви, побудувати лічницю, добрі дороги, пам'ятник Христа на горі Карпіно і свій у церкві, перевести водопроводи до міста й т. п. В короткім часі й те виконав Часка як найліпше й здобув собі велику прихильність графів Печчі, кривних Папи. Від того часу Часка був у Карпінето дуже милим гостем і великим приятелем родини графів, а через те й самого Папи.

Кардинальською пурпурою не довго втішався Часка; всього півтретя року. Від давна він був хорий на серце. 20. 8. 1901 чувся досить ослаблений і поїхав до Карпінето в надії, що гірське повітря скріпить трохи його сили. Та даремні були його надії. Вже 12. 10. мусів вертати до Риму. Його дні були почилені. Приготований давно на смерть, умер дуже спокійно 6. лютого 1902, в 6 год. 40 мін. рано, в палаті Черасі на *via del Babuino* 51, на запалення мозку. Тіло перенесено до церкви *S. Maria del Popolo*. На торжественнім заупокійнім богослуженню були приявні 23 кардинали, французький амбасадор і заступники Нікараґви й С. Домінго. З кардиналів були м. і: Aloisi-Masella, Savagnis, Gotti, Ledochowski, Rampola, Respighi, Steinhuber і V. Vannutelli. Був також пізніший кардинал П. Гаспаррі. Похоронено кардинала Часку на *Campo Verano* в каплиці оо. Августинів. В далекім Поліняно жили ще в тім часі браття й сестри Покійного.

Б) Архиєп. Часка й львівський Собор 1891 р.

Від львівського Собору 1891 р. ділить нас уже більше ніж 40 літ. Часи перед Собором були дуже незavidні для нашого

народу в Галичині й ще більше незavidні для нашої Церкви. В Австрії покутував ще тоді дух йосифінізму, з яким зжилася також бодай значна частина нашого духовенства. Віденський Нунцій Серафим Ваннутеллі виставив йому в листі до Риму дуже непохвальне свідoctво: „...il quale nella sua grande maggioranza manca interamente di spirito sacerdotale, trascura quasi tutti i suoi doveri“¹⁾... Як звісно, наші послы-священники голосували за протицерковними законами, які обмежували кат. життя в Австрії²⁾. Тодішні народовці виступали дуже часто проти Церкви й переймалися західньо-європейськими атеїстичними засадами, які вціплював у молодь М. Драгоманів. Страшний гнет сильніших викликав уже передтим зневіру в свої власні сили і сильну русофільську партію, що зовсім хилилася на російський бік. Та партія вважала національно-релігійну асиміляцію з Москалями за прояв „руссаго патріотизма“. У Відні працював успішно Раєвський, у Львові й на Холмщині святоюрці. Найбільше звернув на себе увагу в Римі й у Відні „подвиг“ галицьких відступників у холмській епархії і процес Ольги Грабар (Гнилички) з переходом Наумовича на православіє. Щоб ратувати zagrożену кат. віру в Галичині, Рим з підмогою Відня зачинає Реформу Василянського Чина, основує станиславівську епархію, обсаджує єпископські престоли певними людьми й обережно приготовляє реформу духовенства й скріплення карности на провінціональнім Соборі. І вийшло таке, що наше духовенство, особливо „обрядовці“, яке передтим дуже бажало Собору, як побачило, що з гори повіяло іншим духом, почуло якийсь страх перед Собором. Але Собор мав таки відбутися!

Почин дав митрополит С. Сембратович. У листі до Риму з дня 6. 12. 1888 р. просить дозволу скликати Собор у 1889 р. Префект Пропаганди, кард. Сімеоні в листі з 18. 12. 1888 р. висказав бажання, щоб Предсідником Собору був Папський Делегат (як се було на Замойськім Соборі), якщо се не було якою перепною для Собору. Щоб знова Делегат міг брати активну участь у Соборі, пожадане булоб, щоб він відбувався в лат. мові. (Листа того не маємо під рукою, але такий його зміст виходить з дальшої переписки). Дня 28. 1. 1889 був митрополит разом зі станиславівським еп. Пелешом у еп. Ступницького в Перемишлі, щоб спільно порадитися, як мають відповісти на лист із дня 18. грудня. Вислід тої спільної наради подав митрополит у листі до Риму з дня 13. 2. 1889 р.: „...згодилися

¹⁾ (Всьому винне духовенство), якому в переважній його частині зовсім бракує священничого духа й яке занедбує майже всі свої обовязки.

²⁾ Гл. К. Левицький, ст. 138-140.

мы, що въ загалѣ не стоялобы нѣчого на перешкодѣ, противно булобы корыстно й честно для Синода, колибъ бувъ присутный и предсѣдавъ на нѣмъ Посланникъ Апостольскій, однакожь такъ, щобы бесѣда въ Синодѣ, такъ въ зѣбраняхъ, якъ и за-засѣданяхъ, була руска, не выключаячи латиньскои... ..А на-ко-нецъ що-до особи Делегата Апостольского, то не сумніваємося, що св. Престоль схоче намъ прислати такого, котрый бы не давъ ніякого поводу Русинамъ до пѣдозрѣваня о якійсь поли-тичний напрямъ, не спрїяючій ихъ справамъ церковнымъ и народнымъ“. Митрополит (не знаємо чи сам чи на жадання Пропаганди) вислав до Риму справлений децо текст віроіспо-відання, яке приписав для східніх католиків Папа Урбан VIII. Пропаганда затвердила той текст письмом із дня 21. 6. 1890 ч. 846/41. Дня 12. 2. 1891 зїзд наших тодішних Епископів уло-жив порядок Собору, який Пропаганда приняла до відома дня 4. 7. 1891 ч. 337/14. Багато було клопоту з участю в Со-борі д-ра І. Шараневича. Пропаганда дуже нерадо згодилася на просьбу Митрополита, щоб він був приявний на Соборі, навіть як звичайний свідок, без дорадчого голосу. Опісля пока-залося, що Пропаганда мала слухність.

Дня 27. 7. 1891 р. Митрополит проголосив скликання Собору на день 24. 9. тогож року, подаючи точний, як здава-лося, порядок Собору. Цікаве, що те проголошення видане в такім дусі, наче сам Митрополит мавби бути предсідником тогож, бо про участь і чинности Папського Делегата нема згадки. Здається, що Митрополит сподївався, що Рим не при-шле Делегата. Тимчасом, як уже „куррєнда“ була випечатана, дїстав Митрополит лист від Сїмеонїя з датою 10. 8. 1891 р. ч. 368. Була се відповідь на письмо з дня 13. 2. 1889, що-до Ап. Делегата: „... св. Отець... благоволилъ именовати на поче-стный урядъ — предсѣдателя тогоже Синода Монсиньора Пре-освященного Отця Августина Часку зъ Чина Августинїянѣвъ, Ар-хієпископа Ляриского. — Речений Пралат єсть ѓтъ довшого часу совѣтникомъ сего св. Зѣбраня, котрому здѣлавъ важнїй прислуги, чи то въ свойствѣ предсѣдателя тогоже Зѣбраня для бесѣдъ восточныхъ, въ котрыхъ єсть вельми досвѣдченый, чи то въ порученяхъ великої ваги, котрї були Єму кѣльократно повѣренї, и зъ котрыхъ то ѓнъ вивязався съ великою свѣдо-мостїю и благоразумїємъ. За тїи и иншї Єго знаменитї услуги взнѣсь Єго св. Отець на важне становиско Префекта Архі-вѣвъ св. Престола. Мило менѣ задля того забезпечити Васъ, що ѓнъ ѓтповѣсть цѣлковито довѣрїю, яке въ Нѣмъ св. Отець положивъ, и довершитъ свѣой урядъ съ вдоволенемъ руского

Епископату“. Даліше повідомляє Кардинал, що Часка приїде з початком вересня зі своїм приватним секретарем (о. Сальві) й одним послугачем на кошт Пропаганди та поручає приготувати відповідне помешкання.

Знаючи, який буде порядок Собору, Часка приготував деякі предмети, що їх малося піддати дискусії на Соборі й дня 14. 9. 1891 був уже у Львові, де повитав його торжественно Митр. Сембратович. На вступі вже зазначив Часка, що прибуває, як приятель Русинів. На обіді в честь Ап. Делегата, який улаштував Митрополит 17. 9., виголосив Часка дуже симпатичний тоаст у честь укр. народу. В Соборі брав Часка дуже активну участь. Свідчить про те лист нашого Епископату до Папи Льва XIII з дня 8. 10. 1891. Сміло можна сказати, що без його участі може бувби Собор розлетівся. Часку всі хвалять і Сімеоні і Папа Лев XIII (в листі з дня 4. 9. 1891 до самого Часки) і наші Епископи і Шараневич і Малиновський і ректор віденської семінарії Сембратович. На Соборі мав Часка чимало прикростей, однак „до теперь разсудностію въ трактованію справъ Собора отличалъ ся“¹⁾, а як уже дечого було йому за багато, збивав противників сарказмами. Нпр. Шараневичови на слово: „ego dixi“ (даліші слова фрази: et salvavi animam meam) відповів Часка: „...et perdidisti animam tuam!“ На Соборі завсіди хвалив те, що гідне було похвали, ганив те, що було невідповідне. Але притім завсіди поводився щиро як із приятелями. Загал нашого духовенства пращав Ап. Делегата з правдивою любовію й він зовсім інший звіт здавав про нас перед компетентними чинниками, як колись про Мелхитів.

„Будучи въ Вѣднѣ въ справахъ Институтскихъ, пише д-р Шараневич, посѣтилъ я Ректора о. Сембратовича; той мнѣ розказалъ о легатѣ апостольскомъ Ciasca, якъ дуже добре виражалъ ся о рускомъ клерѣ, що нарѣкалъ на нетактовність епископа лат., который ему предносилъ передъ розпочатиємъ синода свои услуги, предостерѣгаючи его передъ Русинами, якъ лгунами и интригантами, и що Ciasca тои услуги впростъ не принялъ; нарѣкалъ на архиеп. Моравского, що не отдалъ ему прощальную визиту, назвалъ его человекомъ „rusticum“. Потомъ розказывалъ Сембратовичъ... що Ciasca былъ у цѣсаря на авдіенціи,.. заручалъ о мирной прихильности руского клера для церкви и монархіи... Ciasca обѣщалъ якъ найприхильнѣйше представленіе въ Римѣ справъ руского клера и руского народа и що отъ того представленія надѣеть ся добрыхъ успѣховъ“. І дійсно до-

¹⁾ Шараневич.

держав слова. У звіті св. Вітцеви про Собор хвалив наше духовенство, а передусім хвалив „molto la fede, la pietà, la prudenza, la forza e l'intelligenza di Mons. Sembratowicz¹⁾“, якому прислав дорогоцінний реліквіяр із мощами, дар справді великий від убогого римського архієпископа.

Постанови львівського Собору затверджено в Римі дня 5. травня²⁾ 1895. Без сумніву найбільше потрудився в тій справі Часка. Також і те можемо сказати, що кардинальський капелюх дістав митрополит Сильвестер на поручення не Поляків (як де-хто невиразно підносить), але на поручення архієп. Часки.

Дня 19. грудня 1897 р. відбулася торжественна інавгурація укр. Папської Колегії в Римі. На обіді був м. і. також і архієп. Часка. Наші Єпископи вручили йому в тім часі прегарний єпископський перстень. Хто знає чи може саме через нас він мусів так довго чекати на кардинальську гідність? Кардиналом став він, як се вище подано, 19. 6. 1899. В тім часі не було вже між живими ані кардинала Сембратовича († 4. 8. 1898.), ані Еп. Пелеша (†1896 р.). Сердечний гратуляційний лист вислав новому кардиналові дня 28. 6. 1899 перемиський Єпископ Чехович, з яким познайомився Часка мабуть у Римі. Зі смертю Часки зійшов у могилу один із найліпших і вірних приятелів нашої Церкви й нашого народу.

¹⁾ Perini, ст. 87.

²⁾ а не березня, як се подано в перекладі.